

Ing. Jozef Stieranka, PhD.

Academy of the Police Force in Bratislava, Slovak Republic

Department of Criminal Police

professor

jozef.stieranka@akademiapz.sk

ORCID ID: 0009-0006-0581-4769

mjr. Mgr. Bc. Ľudovít Fidler

Academy of the Police Force in Bratislava, Slovak Republic

Department of Criminal Police

assistant

ludovit.fidler@akademiapz.sk

ORCID ID: 0009-0008-4616-9799

Teoretické východiská kreovania Národného modelu kriminálneho spravodajstva v Slovenskej republike

Theoretical Basis for the Creation of the National Model of Criminal Intelligence in the Slovak Republic

Abstrakt

Autori príspevku v rámci riešenia vedecko-výskumnej úlohy „Národný model kriminálneho spravodajstva“ VYSK č. 231 realizovanej na katedre kriminálnej polície Akadémie PZ v Bratislave analyzujú a približujú teoretické východiská, ktoré je nevyhnutné akceptovať pri kreovaní národného modelu kriminálneho spravodajstva na strategickej úrovni a na operačnej úrovni odhaľovania trestnej činnosti v podmienkach Slovenskej republiky. Zameriavajú sa na taxonómiu základných pojmov, teoretické vymedzenie procesu riadenia rizík, ktoré aplikujú na proces odhaľovania trestných činov. Zdôvodňujú potrebu implementácie rizikovo orientovaného prístupu pri odhaľovaní trestných činov na strategickej a operačnej úrovni v záujme zvyšovania bezpečnosti.

Kľúčové slová: odhaľovanie, kriminálne spravodajstvo, kriminalita, riadenie rizík kriminality.

Abstract

Within the framework of the scientific research task “National Model of Criminal Intelligence” VYSK No. 231, implemented at the Criminal Police Department of the Academy of the Police Force in Bratislava, the authors of the paper analyse and introduce the theoretical background that needs to be accepted in the creation of the national model of criminal intelligence at the strategic level and at the operational level of crime detection in the Slovak Republic. They focus on the taxonomy of basic concepts and theoretical definition of the risk management process, which they apply to the crime detection process. They justify the need for implementation of a risk-based

approach to crime detection at the strategic and operational levels in the interest of increasing security.

Keywords: detection, criminal intelligence, crime, crime risk management.

Úvod

Katedra kriminálnej polície Akadémie Policajného zboru v Bratislave prostredníctvom riešenia vedecko-výskumnej úlohy (ďalej len „VVÚ“) „*Národný model kriminálneho spravodajstva*“ (ďalej len „NMKS“) VYSK č. 231 má ambíciu prispieť k vytvoreniu novej stratégie odhaľovania trestných činov a zisťovania páchatel'ov v Slovenskej republike (ďalej len „SR“), postavenej na spravodajsky a rizikovo orientovanom prístupe v boji proti najzávažnejšej trestnej činnosti.

Podnetom k riešeniu tejto VVÚ bola skutočnosť, že Vláda SR v súlade s Haagskym programom prijala v roku 2008 v rámci Schengenského akčného plánu opatrením č. 77 úlohu zaviesť do policajnej praxe **Európsky model kriminálneho spravodajstva – European Criminal Intelligence Model (ďalej len „ECIM“)**.¹ Nielen prijatie tejto úlohy, ale najmä spôsob akým bolo prezentované jej splnenie bolo podnetom k realizácii výskumu, ktorý je obsahom predmetnej VVÚ – NMKS. V uznesení Vlády SR z februára 2010, ministerstvo vnútra (ďalej len „MV“) SR okrem iného konštatuje, že plné zavedenie ECIM do policajnej praxe pozostáva z viacerých činností, a to na úrovni informačného toku, analytickej činnosti, spracovávaní analytických správ a vlastnej strategickej analýzy pre potreby riadenia a ich aplikácie do priameho výkonu policajných služieb. Zároveň bolo konštatované, že ECIM bol na úrovni informačného toku do policajnej praxe zavedený vybudovaním informačného systému ACHERON, ktorý má slúžiť na ukladanie a spracúvanie všetkých informácií zúčastnených policajných útvarov, získaných a spracúvaných pri výkone operatívno-pátracej činnosti (ďalej len „OPČ“).

Základný atribút potrebný pre zavedenie ECIM do policajnej praxe, t. j. tvorba primárnej a sekundárnej legislatívy v oblasti odhaľovania trestných činov, v oblasti OPČ a kriminálneho spravodajstva, sa doposiaľ nerieši, resp. rieši len okrajovo. Svedčí o tom správa o hodnotení Slovenska v plnení schengenského akčného plánu v oblasti policajnej spolupráce z roku 2019² ako aj odporúčania³ prijaté v Akčnom pláne na odstránenie nedostatkov zistených počas hodnotenia správneho uplatňovania Schengenského acquis pre oblasť policajnej spolupráce z 20. apríla 2021.⁴ Konkrétne ide najmä o odporúčanie vypracovať stratégiu analýzy rizík, v ktorej budú zohľadnené cezhraničné hrozby identifikované policajnými jednotkami na všetkých úrovniach a vytvoriť pre políciu vnútroštátny jednotný systém vyhodnocovania hrozieb. V tejto súvislosti boli uložené predovšetkým tieto úlohy:

- vypracovať stratégiu analýzy rizík,
- pripraviť a zaviesť harmonizovanú metódu analýzy a mapovania rizík,

¹ Uznesenie vlády SR z 23. januára 2008 č. 163/2008.

² Vykonávacie rozhodnutie Komisie z 7. 9. 2020 C (2020) 4100 final.

³ Vykonávacie rozhodnutie Rady EÚ č. dok. 11288/20.

⁴ Čl. 16 regulácie Rady EÚ č. 1053/2013 z 20. 4. 2021.

- zabezpečiť výber a preškolenie pracovníkov, ktorí sa budú venovať spracúvaniu analýzy rizík a hodnoteniu hrozieb,
- pripraviť školiace materiály a
- spracovať spoločný plán riadenia rizík.

Hlavným cieľom VVÚ NMKS – VYSK č. 231 je vytvoriť metodologický podklad na spracovanie legislatívnych, metodických, taktických návrhov a odporúčaní potrebných ku kreovaniu NMKS v podmienkach SR, ktorý by vychádzal z ECIM a akceptoval by odporúčania EÚ a Europolu. Teoretické východiská na kreovanie nového konceptu k odhaľovaniu trestných činov sú postavené na spravodajsky a rizikovo orientovanom prístupe v boji proti najzávažnejšej trestnej činnosti.

Prvým krokom k naplneniu cieľa VVÚ a to spracovať podklady ku kreovaniu NMKS, je potreba analyzovať a následne popísať fundamentálne teoretické východiská – taxonómiu základných pojmov viažucich sa k teórii odhaľovania a spravodajstva, a to najmä odhaľovanie, kriminálne spravodajstvo, ECIM, riadenie rizík, kriminálne hrozby. Tieto pojmy sú imanentnou súčasťou teórie bezpečnostných vied, ktorých objektom skúmania je konanie policajno-bezpečnostných orgánov a predmetom sú procesy policajno-bezpečnostných činností.⁵ Fundamentálnou úlohou policajno-bezpečnostných orgánov je poznávať kriminalitu a tým vytvárať účinné opatrenia k zabezpečeniu jej kontroly (*zamedzovanie, predchádzanie, odhaľovanie, objasňovanie trestnej činnosti a iné*). Tie realizujú prostredníctvom policajno-bezpečnostných činností, medzi ktoré sú zaradené aj kriminalisticko-bezpečnostné činnosti.⁶ Systém kriminalisticko-bezpečnostných činností tvoria činnosti zamerané na pátranie, odhaľovanie a objasňovanie.⁷

1. Teoretické východiská strategickej úrovne odhaľovania trestných činov

Strategickú úroveň odhaľovania v podmienkach EÚ predstavoval Cyklus politik EÚ v boji proti trestnej činnosti, ktorý je na základe záverov Rady EÚ o trvalom pokračovaní cyklu politik EÚ na boj proti organizovanej a závažnej medzinárodnej trestnej činnosti od februára 2021 označovaný ako Európska multidisciplinárna platforma proti hrozbám trestnej činnosti (European Multi Platform Against Criminal Threats – ďalej EMPACT).

Strategická úroveň odhaľovania v EÚ je postavená na analyzovaní kriminálnych rizík s cieľom zamerania sa na najzávažnejšie kriminálne hrozby v EÚ a na určení hlavných priorít v boji proti kriminalite na jeden štvorročný cyklus. Pri jeho tvorbe má významné postavenie stály výbor pre operačnú spoluprácu v oblasti vnútornej bezpečnosti (Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security - ďalej COSI). COSI má multidisciplinárnu právomoc na uľahčenie a zabezpečenie účinnej operačnej spolupráce. Zabezpečuje koordináciu aj v oblastiach, na ktoré sa vzťahuje policajná a colná spolupráca alebo ktoré podliehajú orgánom zodpovedným

⁵ PORADA, Viktor a kol. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2019.

⁶ STIERANKA Jozef a Adrián VAŠKO. *Odhaľovanie trestných činov (nová stratégia a prístupy)*, Praha: Leges, 2021, s. 12.

⁷ STIERANKA Jozef a Adrián VAŠKO. *Odhaľovanie trestných činov (nová stratégia a prístupy)*, Praha: Leges, 2021, s. 20.

za kontrolu a ochranu vonkajších hraníc EÚ. Výbor koná aj v prípadoch justičnej spolupráce v trestných veciach, ak vec súvisí s operačnou spoluprácou v oblasti vnútornej bezpečnosti.⁸ Strategická úroveň odhaľovania sa realizuje v štvorročnom cykle EMPACT, čo znamená, že každé štyri roky sa určujú nové priority v boji proti kriminalite, ktoré sa na konci tohto obdobia vyhodnocujú a následne sa určia nové priority. Celý proces tvorby prebieha v štyroch základných krokoch – etapách:

- V prvom kroku sa na základe podrobnej analýzy identifikujú najzávažnejšie hrozby organizovanej kriminality v EÚ. Analýzu hrozieb (European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment – ďalej SOCTA) koordinuje v spolupráci so všetkými členskými štátmi EÚ Europol. Na spracovávaní SOCTA sa podieľajú členské krajiny EÚ a Európske agentúry, inštitúcie a orgány.
- V druhom kroku COSI schváli z identifikovaných hrozieb (SOCTA) prioritné oblasti kriminality, ktoré predstavujú najzávažnejšie hrozby v príslušnom štvorročnom cykle. Pre každú prioritu je následne vytvorený 4-ročný strategický plán (Multi-Annual Strategic Plan – ďalej MASP), ktorého cieľom je dosiahnuť multidisciplinárny, integrovaný a integrálny prístup k účinnému riešeniu konkrétnej hrozby. Viacročný strategický akčný plán obsahuje konkrétne strategické ciele. Ku každému strategickému cieľu v konkrétnej prioritnej hrozbe je vypracovaný ročný operačný akčný plán (Operational Action Plan – ďalej OAP) tak, aby bol zosúladený so strategickým cieľom a zároveň integroval aktivity do národných plánov. Viacročný strategický akčný plán a OAP spracovávajú zástupcovia zúčastnených členských krajín EÚ, inštitúcie a agentúry EÚ (Eurojust, Frontex, CEPOL a ďalšie) a formálne ich schvaľuje COSI. Operačné akčné plány v sebe obsahujú jednak spoločné aktivity, ale aj samostatné činnosti členských krajín a agentúr.
- V treťom kroku prebieha realizácia ročných OAP prostredníctvom EMPACT projektov, v ktorých sa vykonávajú konkrétne činnosti a akcie. Príslušný EMPACT projekt riadi a koordinuje vedúci projektu a jeho zástupca z niektorého členského štátu. Na plnenie úloh vyplývajúcich z daného plánu na vnútroštátnej úrovni dohliada národný EMPACT koordinátor (National EMPACT Coordinator – ďalej NEC). Každý členský štát vymenúva národného EMPACT koordinátora v rámci svojej vnútroštátnej právomoci a v závislosti od štruktúry orgánov činných v trestnom konaní, ktorý má právomoc zabezpečiť implementáciu EMPACT v členskej krajine EU. Národný koordinátor musí byť plne informovaný a nesie celkovú zodpovednosť za záväzok členského štátu voči EMPACT.⁹ V podmienkach Policajného zboru v SR je EMPACT národným koordinátorom 1. viceprezident Policajného zboru.
- Na konci štvorročného cyklu politik sa vykonáva komplexné hodnotenie, ktoré slúži ako podklad pre ďalší cyklus politik.

⁸ STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a kol. *Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018, s. 30–34.

⁹ STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a kol. *Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018, s. 30–34.

Cieľom odhaľovania na strategickej úrovni v EU (ECIM) je zabezpečiť lepšiu koordináciu aktivít bezpečnostných orgánov členských krajín EÚ, podporovať nastavenia priorít v oblasti boja proti trestnej činnosti, najmä organizovanej trestnej činnosti a zblížovať existujúce nástroje na boj proti cezhraničnému organizovanému zločinu a na potlačanie kriminálnych hrozieb. ECIM na strategickej úrovni je chápaný ako súbor činností, ktoré sú zamerané na poznávanie kriminálnych rizík, ktoré sú tvorené kriminálnymi hrozbami, ich možnými dopadmi a zraniteľnosťou. Pri takomto prístupe stanovovania hlavných priorít v boji proti kriminalite sa vychádza zo **všeobecnej teórie riadenia rizík**. Každú teóriu špecifikujú atribúty, ktoré tvoria akýsi základ pre pochopenie jej celku, a preto je potrebné ich dôsledne vymedziť. Pri tomto systémovom prístupe je vhodné pre potreby analýzy rizík kriminality prvotne definovať základný atribút, ktorým je **bezpečnosť**, **kriminalita** a s nimi súvisiace kategórie riziko, hrozba, ohrozenie, zraniteľnosť a dopad.

Pojem **bezpečnosť** je frekventovane používaný termín. Jeho význam je posudzovaný z rôznych aspektov a je prirodzené, že sa o jej najpresnejšie vymedzenie snažia mnohí autori. Doposiaľ však neexistuje všeobecne uznaná definícia, ktorú by jednotne prijala široká odborná verejnosť. Pod týmto pojmom si spravidla ľudia predstavujú ideálny stav, v ktorom pre nich nevzniká žiadna forma nebezpečenstva a spoločnosť sa usiluje k tomuto stavu priblížiť minimalizovaním akýchkoľvek rizík prostredníctvom aktuálne dostupných legálnych možností. V súčasnosti stále prevláda spájanie bezpečnosti s absenciou vojny respektíve so zachovaním mieru v štáte, ktorého úlohou je zabezpečiť jeho nedotknuteľnosť, suverenitu ako aj ochranu a rozvoj chránených záujmov osôb. Tento fakt vyplýva aj zo zákonného vymedzenia pojmu „*bezpečnosť*“, ktorým sa rozumie „*stav, v ktorom je zachovávaný mier a bezpečnosť štátu, jeho demokratický poriadok a zvrchovanosť, územná celistvosť a nedotknuteľnosť hraníc štátu, základné práva a slobody a v ktorom sú chránené životy a zdravie osôb, majetok a životné prostredie.*“¹⁰

V uplynulých rokoch sa však chápanie bezpečnosti zmenilo najmä z dôvodu rozvoja medzinárodných vzťahov, ktoré posunuli našu spoločnosť na jednej strane na vyššiu úroveň, zároveň však priniesli isté nové riziká v podobe rôznych hrozieb nevojenského charakteru, vrátane **kriminálnych hrozieb, najmä organizovaného zločinu a terorizmu, hybridných hrozieb a podobne**. Preto sa stotožňujeme s vymedzením bezpečnosti ako absencie hrozieb pre základné hodnoty, medzi ktoré patria aj ľudské práva a slobody. Štát tento stav zachováva prostredníctvom súboru opatrení k ochrane a rozvoju ľudí a spoločnosti, t. j. k ochrane a rozvoju chránených záujmov.¹¹

Hrozby predstavujú určité faktory, ktoré pôsobia na konkrétny chránený záujem (*hodnotu*) buď v intencionálnej (*ľudský činiteľ*) alebo neintencionálnej podobe (*prírodný činiteľ*) a sú schopné narušiť bezpečnosť resp. vyvolať bezprostredné nebezpečenstvo.¹² Hrozbu môžeme vymedziť aj ako pravdepodobnú príčinu vzniku

¹⁰ Čl. 1 ods. 3. Ústavného zákona č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v aktuálnom znení.

¹¹ ERNEKER, Jaroslav; **Chyba! Záložka není definována.** PORADA, Viktor **Chyba! Záložka není definována.** a kol. 2006. *Poznávaní potřeb a transfer vědeckých poznatků do policejní praxe*. Praha: Policejní akademie České republiky, 2006, s. 53.

¹² PORADA, Viktor a kol. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019.

nežiadúceho stavu (javu) schopného ohroziť stálosť a funkčnosť systému. Vždy sa vzťahuje na konkrétny subjekt, na ktorý má škodlivý až rozkladný dosah. Zároveň platí, že pre každý systém existujú určité hrozby, ktoré sú určené individuálnosťou systému.¹³

Ohrozenie obdobne ako hrozba predstavuje konkrétny jav (*objekt, udalosť alebo proces*), ktorý sa vyznačuje schopnosťou spôsobiť škodu v kauzálnych súvislostiach. To znamená, že z hľadiska jeho funkčnosti je nevyhnutná samotná existencia zdroja, ktorý môže spôsobiť ujmu a tak reálne ohroziť chránený záujem v podobe spôsobenia nežiaduceho následku.

Zraniteľnosť (hodnota) vo všeobecnosti predstavuje určitú vlastnosť systému (*objektu, chráneného záujmu*) stratiť svoju funkčnosť v dôsledku pôsobenia vonkajších alebo vnútorných ohrození. Všeobecne možno zraniteľnosť vnímať ako náchylnosť k vzniku škody.¹⁴

Dopad môžeme charakterizovať ako následok vplyvu hrozby na vnútornú bezpečnosť prípadne aj ako vyjadrenie škody, ktorá je následkom nejakej udalosti (napr. ujma na zdraví, škoda na majetku).¹⁵

Riziko spočíva v možnosti vzniku ujmy alebo dosiahnutia iného následku, ktorého prejavy môžu mať z hľadiska pôsobenia pozitívny, resp. negatívny význam. V tejto súvislosti má riziko charakter dualizmu (*kladný/záporný účinok*), ambivalentnosti (*hrozba/príležitosť*) a amfoternosti (*rôzne objekty/rôzny vplyv*).¹⁶ Riziko sa zakaždým vzťahuje ku konkrétnej hrozbe a jej miera je odvodená od pravdepodobnosti vzniku nežiadúceho škodlivého následku, ktoré vychádzajú z hrozby a zo zraniteľnosti systému (*objektu, chráneného záujmu*). Hodnotíme ju na základe analýzy rizík, ktorou stanovujeme úroveň schopnosti systému vysporiadať sa s hrozbami.¹⁷ Definujeme ju ako funkciu hrozby, zraniteľnosti a dopadu.¹⁸ V konkrétnej situácii je potrebné pri skúmaní rizík vziať do úvahy čas, priestor a príčiny, podmienky a okolností ich vzniku.¹⁹

¹³ BUZALKA, Ján a Vladimír BLAŽEK. 2011. Metodológia a metodika vypracovania analýzy vnútorného ohrozenia bezpečnosti SR a z nej vyplývajúcich ohrození a rizík. In: *Metodológia a metodika analýzy zdrojov ohrozenia vnútornej bezpečnosti SR : Zborník*, s. 26.

¹⁴ Ministerstvo vnútra České republiky, Odbor bezpečnostní politiky a prevence kriminality. 2016. *Terminologický slovník pojmů z oblasti krizového řízení, ochrany obyvatelstva, environmentální bezpečnosti a plánování obrany státu* [online]. [cit. 26. decembra 2022]. Dostupné na internete: <https://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník-krizove-rizeni-a-planovani-obrany-statu.aspx>.

¹⁵ ŠENOVSKÝ, Pavel; ŠENOVSKÝ, Michail a Milan ORAVEC. 2020. *Teorie krizového managementu. 2. rozšířené vydání*, s. 10.

¹⁶ PORADA, Viktor a kol. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019.

¹⁷ BURDOVÁ, Lenka. 2011. Negativní sociální jevy – možné zdroje ohrožení vnitřní bezpečnosti. In: *Metodológia a metodika analýzy zdrojov ohrozenia vnútornej bezpečnosti SR : Zborník*, s. 48.

¹⁸ Pokyn úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru na zabezpečenie jednotného postupu pri analýze rizík v pôsobnosti úradu hraničnej cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru č. 3/2018 (CIRAM)).

¹⁹ LIŠŇ, Miroslav a Ludovít FIDLER. 2022. Potreba a možnosti identifikácie rizík z realizácie hybridných hrozieb. In: *Policajná teória a prax*. 2022, roč. 30, č. 2, s. 39.

1.1 Riadenie rizík kriminality

Pojem **kriminalita** je sociálnopatologický jav. Podľa zákona o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti sa ňou rozumie „*konanie, ktoré je trestným činom*“.²⁰ Kriminológia tento pojem poníma v dvoch smeroch:

- užšie (legálne) poňatie – kriminalitu chápe v trestnoprávnej rovine ako súhrn konaní, ktoré trestné právo označuje ako trestné činy a jej úroveň vyjadruje súhrn evidovaných trestných činov,
- širšie (sociologické) poňatie – kriminalitu chápe ako súhrn činov, ktoré úmyselne porušujú normy trestného práva a do celkovej úrovne kriminality sa zarátava aj latentná kriminalita a určité sociálnopatologické javy.²¹

Celková kriminalita pozostáva z registrovanej (známej) kriminality a kriminality latentnej. Latentná kriminalita predstavuje súhrn trestných činov, ktoré z nejakého dôvodu zostávajú pred orgánmi štátnej správy utajené. V konkrétnejšom vymedzení ide o „*reálne existujúcu trestnú činnosť, ktorá zostáva z rôznych dôvodov (nevedomosť, nejednoznačná kvalifikácia, neodhaliteľnosť a pod.) utajená a neznáma pre orgány polície a orgány činné v trestnom konaní a nie je ani nikde podchytená*“.²² Možno ju rozdeliť na:

- latentnú kriminalitu prirodzenú,
- latentnú kriminalitu umelú,
- latentnú kriminalitu hraničnej situácie.²³

Udržanie latentnosti je významným faktorom, vďaka ktorému narastá kriminalita, najmä organizovaná a závažná, čím je narušená bezpečnosť a vzniká nebezpečenstvo narušenia chránených záujmov fyzických a právnických osôb. V súvislosti s mapovaním kriminality je potrebné sledovať rozsah, intenzitu, štruktúru a dynamiku kriminality a zároveň jej objasnenosť. Rozsah kriminality a intenzita kriminality patria medzi kvantitatívne ukazovatele a sú vyjadrené v absolútnych číslach.

Rozsah kriminality predstavuje počet registrovaných trestných činov na konkrétnom teritóriu počas konkrétneho časového obdobia, t. z. vypovedá o stave kriminality.²⁴

²⁰ § 3 ods. b) Zákona č. 583/2008 Z. z. Zákon o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

²¹ JURISOVÁ, Michaela. Legislatívne východiská kriminality a inej protispoločenskej činnosti v podobe zákona č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti. In: *Prevencia kriminality – výzva spoločnosti. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 11. a 12. apríla 2012 v Bratislave*. Bratislava: Akadémia PZ, Katedra kriminológie, 2013, s. 67.

²² STIERANKA, Jozef a Adrián VAŠKO. *Odhaľovanie trestných činov (nová stratégia a prístupy)*. Praha: Leges, 2021, s. 22.

²³ STIERANKA, Jozef a Adrián VAŠKO. *Odhaľovanie trestných činov (nová stratégia a prístupy)*. Praha: Leges, 2021, s. 27.

²⁴ MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky – základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. 2011, s. 7, 8.

Intenzita kriminality sa vyjadruje prostredníctvom indexu kriminality, ktorý sa vyjadruje ako počet registrovaných trestných činov na 100 000 alebo na 10 000 najmä trestnoprávne zodpovedných obyvateľov. Tento ukazovateľ sa využíva predovšetkým na komparáciu kriminality konkrétnych územných celkov alebo pre medzinárodné komparácie.

Štruktúra kriminality je vymedzená podľa druhu trestnej činnosti a je kvalitatívnym ukazovateľom.

Dynamika kriminality predstavuje proces, v ktorom nastávajú zmeny v rozsahu, intenzite a štruktúre kriminality za určité časové obdobie. Podľa nej možno predikovať či ide o stúpajúci, klesajúci alebo stagnujúci trend.

Objasnenosť kriminality predstavuje počet trestných činov, ktorých páchatelia boli odhalení, vykazuje sa v percentách.²⁵

Registrovanú kriminalitu v Slovenskej republike eviduje PZ v informačnom systéme - evidenčno-štatistický systém kontroly kriminality,²⁶ ktorý ju klasifikuje na tri zložky:

- všeobecná kriminalita (*majetková, násilná, mravnostná a ostatná*),
- kriminalita v ekonomike,
- zostávajúca kriminalita.²⁷

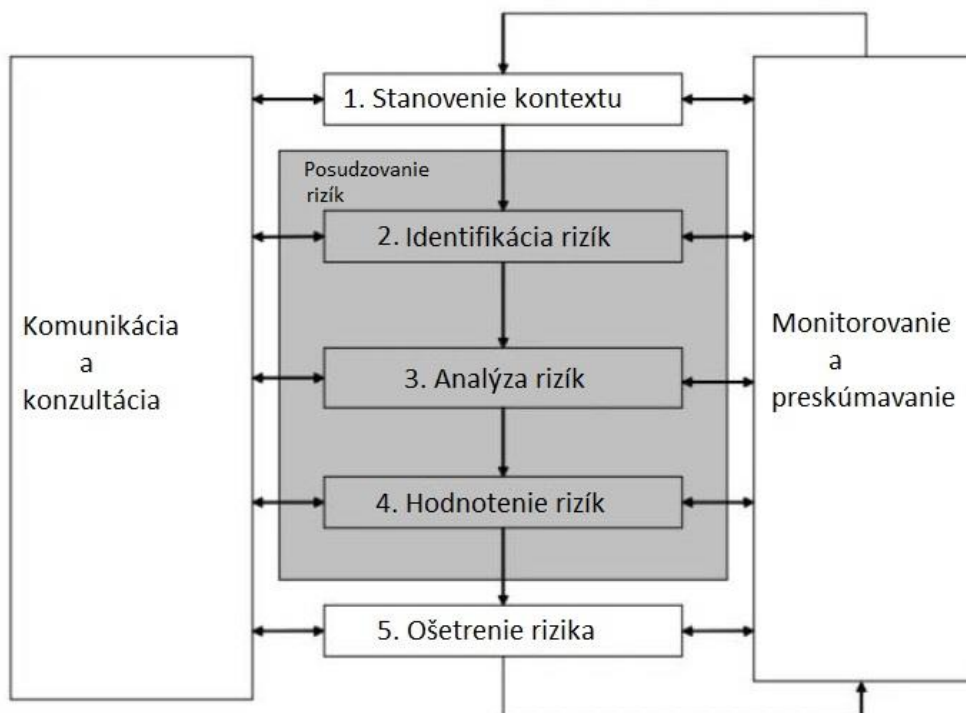
Vo všeobecnosti **pojem riadenie rizika** predstavuje **identifikáciu** súvislostí v akýchkoľvek činnostiach (*procesoch*), od identifikovania rizík, ich analýzy, hodnotenia, znižovania a ich priebežného monitorovania. Identifikácia týchto súvislostí umožňuje minimalizovať straty a maximalizovať príležitosti. Ide o jeden z nástrojov, prostredníctvom ktorého je možné zvyšovať mieru bezpečnosti rôznych procesov a konkrétnych činností.²⁸ Schematicky možno postup riadenia rizika vyobraziť nasledovne:

²⁵ VOJTUŠ, František. Objasnenosť trestnej činnosti vo vzťahu k registrovanej kriminalite a hodnoteniu efektívnosti polície. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2019, č. 2, s. 22.

²⁶ Nariadenie MV SR č. 83/2014 o používaní evidenčno-štatistického systému kriminality a systému súčasne stíhaných osôb.

²⁷ JURISOVÁ, Michaela; KIŠŠOVÁ, Michaela; KRÁSNÁ, Patrícia; ONDICOVÁ, Magdaléna. 2021. *Kriminológia - osobitná časť. 1. diel*, 2021, s. 35.

²⁸ ŠIMÁK, Ladislav. 2006. *Manažment rizík*. Žilina: Fakulta špeciálneho inžinierstva. [online]. [cit. 03. októbra 2023]. Dostupné na internete: http://fbiw.uniza.sk/kkm/old/publikacie/mn_rizik.pdf.

Obrázok 1: Schéma postupu riadenia rizik podľa ISO 31000²⁹

1. *Stanovenie kontextu* - zodpovedá určeniu hlavného cieľa v systéme riadenia rizik v závislosti od vnútorných a vonkajších podmienok systému a predstavuje základ pre proces posudzovania rizik. Predstavuje identifikáciu vzájomných vzťahov.
2. *Identifikácia rizik* - je systematický proces určovania javov (stavov), ktoré môžu mať vplyv na bezpečnosť subjektu. Jej cieľom je odhaliť všetky riziká respektíve spočíva v stanovení možných zdrojov rizika, prípadne iných prekážok, ktoré môžu ovplyvniť dosahovanie stanovených cieľov.³⁰
3. *Analýza rizik* - jej hlavným cieľom je vypracovanie zoznamu identifikovaných rizik podľa úrovne ich rizika. Následne sa stanovujú priority pre určenie strategických cieľov a zvolia sa najvhodnejšie metódy pre získanie relevantných informácií o rizikách a o potencionálnych následkoch (*dopadoch*) v prípade ich uskutočnenia. Metódy využívané k analýze rizik sú:
 - **empirické metódy** (*preskúvanie údajov z minulosti, alebo metódu jednoduchej indukcie*),

²⁹ IEC / FDIS 31010: 2009(E), *Risk management — Risk assessment techniques*. [online]. [cit. 03. októbra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwim45u3gdqBAxVIhv0HHSKFacsQFnoECBwQAQ&url=https%3A%2F%2Fbibliotekanauki.pl%2Farticles%2F257653.pdf&usq=AOvVaw0-FyM6NLwE8IzDKPuzXB9I&opi=89978449>.

³⁰ ŠIMÁK, Ladislav. 2006. *Manažment rizik*. Žilina: Fakulta špeciálneho inžinierstva. [online]. [cit. 03. októbra 2023]. Dostupné na internete: http://fbiw.uniza.sk/kkm/old/publikacie/mn_rizik.pdf.

- **diagnostické metódy** (kontrolné zoznamy základných predpokladov, ukazovatele a chronologické radenie),
 - **metódy dosahovania konsenzu** (Delfská metóda alebo aktivizácia expertov),
 - **imaginačné metódy** (štruktúrovaný brainstorming, tvorba viacerých scenárov, štruktúrovaná metóda SWIFT, analýza scenárov so značným vplyvom a nízkou pravdepodobnosťou výskytu (HI/LP)),
 - **metódy preformulovania** (metóda prístupu diablovho advokáta alebo „red hat“ analýza),
 - **grafické metódy** (analýza typu motýlik („bow-tie“), analýza príčin a dôsledkov, analýza stromu udalostí (ETA – event tree analysis), analýza stromu chýb (FTA – fault tree analysis) a analýza prvotnej príčiny (RCA – root case analysis)).³¹
4. *Hodnotenie rizík* - spočíva vo vyhodnocovaní výsledkov získaných analýzou rizík. Zisťuje sa či ide o akceptovateľné riziká alebo o riziká, ktoré vyžadujú prijatie opatrení na ich zníženie. Produktom hodnotenia rizík je spravidla ohodnotený zoznam identifikovaných rizík. Na účely hodnotenia rizík sa využívajú tieto metódy:
- kvalitatívne metódy,
 - kvantitatívne metódy,
 - polo(semi)-kvantitatívne metódy.³²
5. *Ošetrovanie rizík* - riziko nie je možné eliminovať absolútne, môžeme ho iba minimalizovať na prijateľnú úroveň, v takomto prípade hovoríme o tzv. *prijateľnom riziku*. Tento ukazovateľ je značne individuálny pre jednotlivé systémy, nakoľko je ovplyvnený rôznymi faktormi. Predovšetkým je závislé od možnosti systému použiť prostriedky na elimináciu rizika. V zásade je v každom systéme daná istá hranica akceptovateľného rizika, v rámci ktorej je ešte plne funkčná. Po prekročení prijateľného rizika systém prijíma na základe posudzovania rizík konkrétne opatrenie pre dosiahnutie primeraného stavu.³³
6. *Posudzovanie rizík* - pozostáva z identifikácie rizík, analýzy rizík a hodnotenia rizík.
7. *Komunikácia a konzultácia, monitorovanie a preskúmavanie* – majú špecifické postavenie, pretože sa tieto procesy vyskytujú neustále v každej fáze postupu riadenia rizík. Monitorovanie sa sústreďuje na pozorovanie zmien prebiehajúcich

³¹ IEC / FDIS 31010: 2009(E), *Risk management — Risk assessment techniques*. [online]. [cit. 03. októbra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwim45u3gdqBAxVIhv0HHSKFAcsQFnoECBwQAQ&url=https%3A%2F%2Fbibliotekanauki.pl%2Farticles%2F257653.pdf&usg=AOvVaw0-FyM6NLwE8IzDKPuzXB9I&opi=89978449>.

³² Národný bezpečnostný úrad. 2021. *Metodika analýzy rizík kybernetickej bezpečnosti* [online]. [cit. 30. septembra 2023]. Dostupné na internete: https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/2021/12/Metodika_analyza_rizik_v1.0_12_2021.pdf

³³ ŠENOVSKÝ, Pavel; ŠENOVSKÝ, Michail a Milan ORAVEC. 2020. *Teorie krizového managementu. 2. rozšírené vydanie*, s. 19.

v čase a komunikácia a konzultácia je určená na aplikáciu výstupov z riadenia rizík do praxe.³⁴

Pre potreby posudzovania rizík kriminality, ktoré je súčasťou riadenia rizík kriminality, najprv identifikujeme riziká. Následne analyzujeme riziká, t. z. systematicky skúmame hrozby pre chránené záujmy, ich zraniteľnosť a dopad na nich.³⁵

1.2 Hodnotenie hrozieb kriminality

Hrozby pre chránené záujmy predstavujú trestné činy v rámci jednotlivých druhov kriminality. Pri ich hodnotení je potrebné vychádzať z jej závažnosti a pravdepodobnosti jej vzniku. Závažnosť hrozby hodnotíme na základe počtu spáchaných trestných činov a pravdepodobnosť jej vzniku podľa počtu kriminálnych faktorov prítomných v spoločnosti zvyšujúcich jej vznik. Prostredníctvom hodnotenia hrozieb zisťujeme stupeň hrozieb kriminality prítomných v spoločnosti a rozdeľujeme ich nasledovne:

- *Nízky stupeň hrozby:* keď pravdepodobnosť vzniku hrozby ako aj jej závažnosť je nízka, tak hrozba tejto úrovne má minimálny potenciál ohroziť chránený záujem.
- *Stredný stupeň hrozby:* závažnosť hrozby vzhľadom na počet prípadov a prítomnosť jedného faktora ovplyvňujúceho kriminalitu zvyšuje pravdepodobnosť vzniku hrozby, takže hrozba tejto úrovne predstavuje možné ohrozenie chráneného záujmu.
- *Vysoký stupeň hrozby:* Vzhľadom na vysoký počet prípadov a prítomnosť viacerých faktorov ovplyvňujúcich kriminalitu, ohrozenie chráneného záujmu je na tejto úrovni vysoké.
- *Kritický stupeň hrozby:* Enormný počet prípadov a prítomnosť všetkých faktorov ovplyvňujúcich kriminalitu zapríčiňuje takmer isté ohrozenie chráneného záujmu.³⁶

Uvedené stupne hrozby je možné vyjadriť polo-kvantitatívnou metódou prostredníctvom závažnosti kriminality a pravdepodobnosti jej vzniku, pričom jej škálovanie sa určí v závislosti od počtu trestných činov a faktorov ovplyvňujúcich kriminalitu nasledovne:

- *nízka:* menej ako 5 000 prípadov, nie je prítomný žiadny faktor,
- *stredná:* 5 000 až 15 000 prípadov, prítomný jeden faktor,
- *vysoká:* 15 000 až 30 000 prípadov, prítomné viaceré faktory,
- *kritická:* viac ako 30 000 prípadov, prítomné všetky faktory.

³⁴ ŠENOVSKÝ, Pavel; ŠENOVSKÝ, Michail a Milan ORAVEC. 2020. *Teorie krizového managementu. 2. rozšírené vydání*, s. 23-26.

³⁵ Národný bezpečnostný úrad. 2021. *Metodika analýzy rizík kybernetickej bezpečnosti* [online]. [cit. 30. septembra 2023]. Dostupné na internete: https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/2021/12/Metodika_analyza_rizik_v1.0_12_2021.pdf

³⁶ Pokyn úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru na zabezpečenie jednotného postupu pri analýze rizík v pôsobnosti úradu hraničnej cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru č. 3/2018 (CIRAM)).

Predmetné škálovanie možno zobrazit' v tabuľke nasledovne:

Tabuľka 1: hodnotenie hrozby kriminality

hrozba	nízka	stredná	vyšoká	kritická
počet prípadov	menej ako 5 000	5 000 – 15 000	15 000 – 30 000	viac ako 30 000
faktory ovplyvňujúce kriminalitu	nie je prítomný žiadny faktor	prítomný jeden faktor	prítomné viaceré faktory	prítomné všetky faktory

1.3 Hodnotenie zraniteľnosti chráneného záujmu

Pod zraniteľnosťou rozumieme schopnosť štátu účinne bojovať proti trestnej činnosti a je vyjadrená veličinou objasnenosti kriminality. Miera efektívnosti boja proti kriminalite je závislá od kvality viacerých faktorov, sú to najmä:

- legislatívna úprava noriem správania sa,
- materiálno-technické zabezpečenie,
- personálny aparát,
- prijaté opatrenia,
- schopnosť rýchlo a efektívne reagovať na ohrozenie.

Vychádzajúc z uvedených faktorov možno definovať jednotlivé úrovne zraniteľnosti nasledovne:

- *Nízka zraniteľnosť* – predstavuje absenciu akéhokoľvek faktoru schopného zvýšiť zraniteľnosť systému a zároveň vysokú úroveň systému vysporiadať sa s hrozbou. Efektívnosť boja s trestnou činnosťou je vysoká.
- *Stredná zraniteľnosť* – existuje faktor, ktorý priamo ovplyvňuje páchanie konkrétneho druhu trestnej činnosti. Účinnosť systému zníženia hrozby je na dobrej až strednej úrovni.
- *Vysoká zraniteľnosť* – sú prítomné viaceré faktory, ktoré majú priamy vplyv na páchanie trestnej činnosti. Schopnosť systému vysporiadať sa s hrozbou je na slabej úrovni.
- *Kritická zraniteľnosť* – existujú všetky faktory, ktoré ovplyvňujú páchanie trestnej činnosti. Účinnosť systému eliminovať hrozby je nízky prípadne žiadny.³⁷

Uvedené stupne zraniteľnosti sme polo-quantitatívnu metódou aplikovali na mieru objasnenosti kriminality. Škálovanie zraniteľnosti sme uskutočnili v závislosti od percentuálnej objasnenosti nasledovne:

- *nízka*: Nie je prítomný žiadny faktor, 76-100 % objasnenosť kriminality.
- *stredná*: Prítomný jeden faktor, 51-75 % objasnenosť kriminality.
- *vyšoká*: Prítomné viaceré faktory, 26-50 % objasnenosť kriminality.
- *kritická*: Prítomné všetky faktory, 0-25 % objasnenosť kriminality.

³⁷ Pokyn úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru na zabezpečenie jednotného postupu pri analýze rizík v pôsobnosti úradu hraničnej cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru č. 3/2018 (CIRAM)).

Predmetné škálovanie možno zobrazit' v tabuľke nasledovne:

Tabuľka 2: hodnotenie zraniteľnosti

zraniteľnosť	nízka	stredná	vysoká	kritická
objasnenosť (v %)	76 – 100	51 – 75	26 – 50	0 – 25
faktory ovplyvňujúce kriminalitu	nie je prítomný žiadny faktor	prítomný jeden faktor	prítomné viaceré faktory	prítomné všetky faktory

1.4 Hodnotenie dopadov kriminality

Klasifikáciu dopadov hrozieb na chránený záujem sme určili prostredníctvom úrovne závažnosti. Tie sme rozdelili nasledovne:

- *nízky dopad* – predstavuje malý resp. žiadny vplyv na chránený záujem, ovplyvní ho minimálne a v dlhšom časovom období nemá naň žiadny účinok,
- *stredný dopad* – ide o významný spôsob vplyvu na chránený záujem, predstavuje väčšiu ujmu na chránenom záujme a negatívne naň vplýva dlhší čas,
- *vysoký dopad*: predstavuje mimoriadne závažný vplyv na chránený záujem, spravidla má negatívny dlhodobý až trvalý charakter, odstránenie jeho následkov je dlhodobé a komplikované,
- *kritický dopad*: ide o kritický až katastrofický následok dlhodobého až trvalého charakteru, jeho odstránenie je možné iba mimoriadnymi ťažkosťami, v istých prípadoch je to dokonca nemožné.³⁸

Uvedené stupne závažnosti možno pomocou kvalitatívnej resp. kvantitatívnej metódy aplikovať na rôzne chránené záujmy. Ako príklad uvádzame hodnotenie dopadov majetkovej kriminality, ktorá je frekventovane páchaná na území SR v rôznych formách. Škálovanie dopadu na majetok je možné vyjadriť pomocou pojmu „škoda“, ktorá je vymedzená v Trestnom zákone a to nasledovne:

- *nízky*: Pojem „malá škoda“ označuje sumu, ktorá prevyšuje hodnotu 266 Eur.
- *stredný*: „Väčšia škoda“ je škoda, ktorá dosahuje hodnotu najmenej 2 660 Eur.
- *vysoký*: „Značná škoda“ je škodou predstavujúcou hodnotu najmenej 26 600 Eur.
- *kritický*: Označenie „Škoda veľkého rozsahu“ sa používa pre škodu, s hodnotou dosahujúcou výšku najmenej 133 000 Eur.³⁹

Predmetné škálovanie možno zobrazit' v tabuľke nasledovne:

Tabuľka 3: hodnotenie dopadu kriminality

dopad	nízky	stredný	vysoký	kritický
majetok	malá škoda	väčšia škoda	značná škoda	škoda veľkého rozsahu

³⁸ Pokyn úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru na zabezpečenie jednotného postupu pri analýze rizík v pôsobnosti úradu hraničnej cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru č. 3/2018 (CIRAM)).

³⁹ § 125 ods. 1 Zákona č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v aktuálnom znení.

Na základe zistených údajov respektíve výsledkov analýzy rizík, t. j. analyzovaním hrozby, zraniteľnosti a dopadu vo vzťahu k chránenému záujmu, môžeme pristúpiť k hodnoteniu rizík a vypracovať zoznam od najzávažnejšieho po najmenej závažné riziko.

1.5 Hodnotenie rizík kriminality

Zadefinovaná úroveň hrozby, úroveň zraniteľnosti chráneného záujmu a úroveň dopadu hrozby na chránený záujem predstavujú základné prvky pre odhad miery rizika. Jeho správne hodnotenie je základom pre úspešné riadenie rizík a v závislosti od jej stupňa sú prijímané konkrétne opatrenie pre jeho elimináciu, pričom jednotlivé stupne odrážajú ich akútnosť. Produktom analýzy rizík je vždy konkrétny zoznam identifikovaných rizík kriminality, ktoré sú zoradené podľa priorít od najvyššieho po najnižšie. Stupne jednotlivých rizík sa môžu stanovovať kvalitatívnou metódou, napríklad:

- *Nízka úroveň rizika kriminality:* ide o prijateľné riziko, pretože s dopadom na chránený záujem je možné sa vyrovnáť a jej zraniteľnosť je prijateľná. Kriminálne hrozby je potrebné monitorovať priebežne, aby boli mohli byť v prípade potreby prijaté adekvátne opatrenia.
- *Stredná úroveň rizika kriminality:* predstavuje tolerovateľné riziko, s ktorého dopadom na chránený záujem sa nie je jednoduché za daných okolností a na konkrétnom mieste vysporiadať. Zároveň je zraniteľnosť systému zvýšená, a preto je vhodné neustále monitorovať kriminálne hrozby a ich vývoj. Vzhľadom na aktuálny stav je nutné zvážiť, aké opatrenia majú byť prijaté na minimalizovanie úrovne kriminálneho rizika.
- *Vysoká úroveň rizika kriminality:* Ide o neprijateľné riziko. S jeho dopadmi na chránený záujem sa nemožno relevantne vysporiadať. Prijatie adekvátnych opatrení na zníženie úrovne rizika je akútne. Zároveň je nutné prijať opatrenia na zníženie zraniteľnosti chráneného záujmu.⁴⁰

Vychádzajúc z uvedeného je možné určiť úroveň rizika pre jednotlivé druhy kriminality, ktoré sú sledované v súlade s evidenčno-štatistickým systémom kriminality v SR, teda predstavujú prioritu pre SR. Kvalitatívnou metódou je potom hodnotenie úrovne rizika jednotlivých druhov kriminality vyjadriť nasledovnou tabuľkou:

Tabuľka 4: hodnotenie rizika kriminality

RIZIKO	HROZBA	ZRANITEĽNOSŤ	DOPAD	ÚROVEŇ RIZIKA
Všeobecná kriminalita	kritická	stredná	nízky	stredná
Ekonomická kriminalita	stredná	vysoká	nízky	stredná
Ostatná kriminalita	stredná	nízka	nízky	nízka

⁴⁰ Pokyn úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru na zabezpečenie jednotného postupu pri analýze rizík v pôsobnosti úradu hraničnej cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru č. 3/2018 (CIRAM)).

Znázornený a popísaný model riadenia rizík kriminality je možné primerane aplikovať aj na jednotlivé zložky všeobecnej kriminality – majetkovú, násilnú, mravnostnú a ostatnú, prípadne na samostatné trestné činy spadajúce pod konkrétny druh kriminality, napr. pod majetkovú kriminalitu. V zásade je potrebné si stanoviť či pôjde o strategickú úroveň analýzy rizík (všeobecne ako druh kriminality) alebo operačnú úroveň analýzy rizík (konkrétne trestnú činnosť v rámci jedného druhu kriminality).

2. Teoretické východiská operačnej úrovne odhaľovania

Operačnú úroveň **odhaľovania trestných činov** je potrebné chápať ako procesuálnu, poznávaciu, cyklickú činnosť vo vzťahu ku **konkrétnym prípadom trestnej činnosti**, k hrozbám a prioritám identifikovaných strategickou úrovňou odhaľovania. Z pohľadu obsahu je operačná úroveň odhaľovania postavená na práci s informáciami v informačnom cykle (spravodajskom cykle). Teoretické vymedzenie odhaľovania trestných činov je súčasťou **teórie bezpečnostných vied**, ktorá odhaľovaním trestnej činnosti označuje také činnosti, ktoré sú vykonávané k zisteniu samotnej existencie skutku, ktorý je možné kvalifikovať ako trestný čin a ktorý nebol oznámený orgánom polície (resp. určených orgánov finančnej správy) a nie je ani inak evidovaný v príslušných štatistikách. Z pohľadu bezpečnostnej teórie odhaľovanie má povahu poznávacej činnosti (poznávacieho cyklického procesu), kde zo štádia neznalosti sa postupuje ku konkrétnemu poznaniu, ktorý je možné graficky znázorniť nasledovne:

Obrázok 2: Znázornenie postupnosti činností vykonávaných pri odhaľovaní TČ

Vyplývajúc z uvedeného možno tvrdiť, že odhaľovanie trestných činov má špecifické rysy a charakteristiky, ktorými sú najmä:

- povaha poznávacej činnosti,
- práca s informáciami,
- procesualny charakter,
- cyklickosť,
- využívanie špecifických foriem, metód a prostriedkov,
- obdobné princípy a zásady.

Povaha poznávacej činnosti (poznávacieho procesu) znamená vykonávanie takých činností, kde sa zo štádia neznalosti postupuje ku konkrétnemu poznaniu. Pri poznávaní je veľmi dôležité zachytiť zmeny, ktoré trestný čin alebo hrozby zanechali resp. vyvolali vo svojom okolí, to znamená zachytiť indikátory trestnej činnosti ako hrozieb.

Práca s informáciami tvorí obsahovú stránku odhaľovania trestných činov. V samotnej podstate ide o získavanie a prácu s informáciami, ktoré majú charakter indikátorov trestnej činnosti. Ide o aktívnu činnosť smerujúcu k zisteniu neznámych informácií, ktoré do tej doby neboli poznané a ktoré charakterizujú kriminálnu udalosť, resp. ohrozené chránené záujmy. V danom prípade kriminálna udalosť je synonymum policajnej relevantnej udalosti.⁴¹ Ide o plnenie celého radu samostatných, avšak vzájomne zladených, logicky na seba nadväzujúcich a doplňujúcich činností. Týmito činnosťami je poznávaná kriminalita za účelom jej kontroly, pričom kontrolou kriminality možno chápať plnenie úloh pri ochrane občanov pred kriminalitou. Zahŕňa všetky spoločenské stratégie a sankcie, ktorých cieľom je dosiahnutie konformity správania občanov v súlade s normami práva.⁴²

Procesualny charakter odhaľovania trestných činov zdôrazňuje, že tieto činnosti nie sú jednorazovým aktom, ale predstavujú súbor činností, ktoré sú vykonávané v určitej postupnosti. Pri ich realizácii je veľmi dôležité hneď na začiatku (*v prvej etape*) zachytiť zmeny, ktoré trestný čin vyvolal vo svojom okolí. Znamená to zachytiť indikátory trestnej činnosti. Indikátor predstavuje prvotný poznatok o možnej, pripravovanej, páchanej alebo spáchannej trestnej činnosti, resp. porušovaní chránených záujmov. Pojem indikátor má viacdimenzionálny charakter. V prvom rade ide o prvotný poznatok o nejakom jave, na základe ktorého sa začína proces jeho poznávania. Rovnako ho možno chápať ako signál nasvedčujúci vzniku určitej udalosti, vyvolávajúci záujem alebo podozrenie zo strany pozorovateľa, prípadne ako „odchýlku od normálnej situácie, ktorú dobre poznáme a ktorá zodpovedá dodržiavaniu zákonov, nariadení a iných spoločenských noriem.“⁴³ Okrem toho môže predstavovať aj konkrétnu formu prejavu určitého javu navonok, to znamená, že o predmetoch a javoch sa dozvedáme prostredníctvom ich vonkajších prejavov, čo platí aj naopak.

⁴¹ ŠIMOVICEK, Ivan a kol. 1997. *Závěrečná správa z výskumu – Konštituovanie policajno-bezpečnostnej vedy*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, s. 68.

⁴² NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001, s. 18-19.

⁴³ LÁTAL, Ivo. Příznaková analýza a možnosti jejího užití v policejní praxi. In: *Kriminalistika*. 1996, roč. XXIX, č. 1, s. 73.

V ďalšom kroku (druhej etape) sa indikátory trestnej činnosti a hrozieb dopĺňujú *zberom a získavaním ďalších informácií* so zameraním na všetky stránky skutočnosti, ktoré potvrdia, alebo vyvrátia prvotné signály o spáchaní, resp. páchaní trestnej činnosti. K tomuto sa využívajú hlavne existujúce informačné systémy a poznatkové fondy spracovávané Policajným zborom SR a inými bezpečnostnými zbormi (napr. spravodajskými službami). Získavať dopĺňujúce informácie je možné aj s využitím špecifických metód a prostriedkov.

Všetkým získaným informáciám je nevyhnutné *určovať hodnovernosť a pravdivosť*. V priebehu procesu odhaľovania trestných činov príslušníci polície budú získavať veľké množstvo informácií rôznej kvality z mnohých informačných zdrojov. Preto je nevyhnutné, aby informácia po jej získaní bola ihneď vyhodnotená. Správne vyhodnotenie si však vyžaduje samostatne hodnotiť spoľahlivosť zdroja informácie a samostatne hodnotiť pravdivosť obsahu informácie. Hodnotenie informácií je veľmi dôležité predovšetkým z hľadiska následnej analýzy získaných informácií a tvorby logických záverov. Preto je vypracovaný štandardizovaný systém hodnotenia informácií, čo umožňuje porovnávanie rôznych informácií a zároveň ich rovnaké rozpoznávanie aj nezainteresovanými osobami. Zistené informácie je potrebné podľa ich kvality triediť a fixovať (uchovávať). Uvedené platí predovšetkým pre tie informácie, ktoré môžu byť v súlade so stanovenými cieľmi využité. Fixáciou vytvárajú dokumentačný odraz (dokumentáciu) všetkých podstatných skutočností, ktoré charakterizujú samotný priebeh a výsledky odhaľovania.

Samostatnou etapou odhaľovania trestných činov je *analýza získaných informácií*. Analyzovanie informácií vo všeobecnosti predstavuje činnosť, pri ktorej sa skúmajú vzťahy medzi vyhodnotenými informáciami. Kriminálna analýza je súbor činností zameraných na ciele výber informácií z dostupných informačných zdrojov, poznávanie, skúmanie ich vzájomných vzťahov a súvislostí a ich interpretácia v podobe integrovaného analytického produktu za účelom zefektívnenia kontroly kriminality s cieľom poskytnúť žiadateľovi analytický produkt.⁴⁴ Je procesom dôsledného poznávania vzájomných vzťahov a súvislostí medzi získanými informáciami.

Tým, že zobrazuje predmetnú trestnú činnosť v čo najväčšej šírke jej vlastností a vzťahov, umožňuje preniknúť do jej podstaty a objasniť skryté súvislosti. Základným cieľom analýzy získaných informácií je vytvoriť a „otestovať“ logické závery, ktoré by odrážali kto, kedy, kde, prečo, ako a s čím spáchal trestný čin. Využívajú sa rôzne štruktúrované analýzy, ktorých cieľom je vizualizovať sled udalostí, aktivít, resp. komodít v čase a v priestore. V praxi sú to analýzy, ktoré sa zameriavajú na trestný čin, alebo na páchatel'ov. Využívajú sa hlavne prípadové analýzy, porovnávacie prípadové analýzy, analýzy skupiny páchatel'ov, analýzy špecifického profilu páchatel'a, analýzy vyšetrení a pod. Ak čiastkové výsledky realizovaných analýz nadobudnú taký charakter, že je možné vytvoriť logické závery, ktoré by odrážali spáchanie trestnej činnosti, pristúpi sa k spracovaniu celkových záverov (interpretácii záverov), pričom je potrebné rešpektovať zásady teórie analytickej činnosti.

Významnými črtami odhaľovania ako poznávacieho procesu je jeho etapizácia (fázovitosť) a **cyklickosť**, v rámci ktorého sú vykonávané vyššie uvedené činnosti a ktorý prebieha v etapách (fázach) v cykle. V určitom okamihu môžu byť vykonávané

⁴⁴ Nariadenie MV SR č. 32/2023 o kriminálnych analýzach.

naraz viaceré etapy. Zároveň v tomto procese sa môže poznávanie vrátiť aj do predchádzajúcej etapy.

Pri odhaľovaní trestnej činnosti je veľmi dôležité zachytiť zmeny, ktoré trestný čin zanechal, resp. vyvolal vo svojom okolí, to znamená zachytiť indikátory trestnej činnosti. Následne tieto indikátory trestnej činnosti ďalej doplňovať o ďalšie poznatky so zameraním na všetky stránky skutkovej podstaty trestného činu, ktoré potvrdia alebo vyvrátia prvotné indikátory o spáchaní, resp. páchaní, alebo príprave trestnej činnosti. Základným znakom odhaľovania trestnej činnosti je skutočnosť, že odhaľovanie je začaté v okamihu, v ktorom ešte neprebiehajú žiadne iné šetrenia, na základe ktorých je možné predpokladať dôvodné podozrenie z trestnej činnosti, pretože prejavy tejto činnosti sú latentné. Tento typ postupu je súčasťou najširšej stratégie odhaľovania latentnej kriminality.⁴⁵ Realizácia tohto postupu je determinovaná zistením prvotného indikátora, ktorý nasvedčuje tomu, že je pripravovaná, páchaná alebo už spáchaná trestná činnosť. Zistenie indikátora určuje ďalší postup a ciele pri realizácii odhaľovania. Z tohto pohľadu je zrejmé, že procesu objasňovania, ktorý sa realizuje v rámci trestného konania, predchádza proces odhaľovania.

Z vyššie uvedeného sa javí logické, aby sa odhaľovanie trestnej činnosti spájalo s latentnou trestnou činnosťou a nie s oznámenou, a teda už registrovanou. Odhaľovanie bude predstavovať také činnosti, ktorými sa latentný trestný čin stane zjavným. To znamená, že proces odhaľovania je potrebné chápať len vo vzťahu k latentnej kriminalite. Metodologický základ odhaľovania v kriminalistike tvorí teória odrazu,⁴⁶ „pretože odhaliť trestný čin znamená zistiť, objaviť, vyhľadať skutok, ktorý zákon kvalifikuje ako trestný“. Poznávanie kriminality uskutočňované formou odhaľovania latentnej trestnej činnosti je v podstate procesom získavania, analýzy a hodnotenia informácie, ktorá je zakódovaná v konkrétnej materiálnej situácii, ktorá sa viaže k tejto trestnej činnosti a k jej subjektu (odhaliteľné a dekodovateľné zmeny vyvolané udalosťou trestného činu sú stopami trestného činu).

Podstatou odrazu trestného činu je spôsobilosť jedných materiálnych systémov a objektov odrážať v inej forme vlastnosti druhých materiálnych systémov a objektov. V odrážajúcom systéme vznikajú pod vplyvom odrážaného systému zmeny. Tieto zmeny v istej miere ukazujú, reprodukovujú vlastnosti odrážaného systému. Udalosť trestného činu je jedným z materiálnych javov objektívnej reality, v priebehu ktorého dochádza k vzájomnému pôsobeniu prvkov a udalostí trestného činu, a to predovšetkým páchatel'a a ním použitých prostriedkov a nástrojov s materiálным prostredím (predovšetkým miestom činu), predmetom útoku ako aj s vedomím ľudí, napr. svedkov. Výsledkom vzájomného pôsobenia je odraz v podobe zmien v materiálnom prostredí (materiálne stopy) a zmien vo vedomí ľudí (pamäťové stopy).⁴⁷

⁴⁵ LIŠOŇ, Miroslav. *Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2001, s. 109.

⁴⁶ PORADA, Viktor. *Teorie kriminalistických stop a identifikace*. Praha: Academia, 1987, s. 17-24.

⁴⁷ PORADA, Viktor a Jiří STRAUS. Kriminalistická stopa. In: *Kriminalistika*. 1999, č. 3, s. 187.

Z tohto hľadiska typickými objektmi poznávania sú najmä:

- osoba páchatela,
- napadnutý objekt,
- použité nástroje,
- poškodená osoba a
- spôsob spáchania,
- a iné.

Tieto objekty sa v priebehu kriminalisticky relevantnej udalosti stretávajú, dochádza k najrôznejším vzťahom medzi nimi a dochádza tak k vzájomnému odovzdávaniu informácií. Prenos týchto informácií môže byť rôzne intenzívny a odovzdané informácie nemusia byť vždy zistiteľné súčasnými technickými, prípadne inými prostriedkami.

Zmeny v prostredí, ktoré sú vyvolané osobnosťou a konaním páchatela trestného činu, je možné určiť podľa konkrétnych príznakov (indikátorov), resp. ich súborov. V tomto prípade platí celý rad zákonitostí. Ide napr. o:

- súvislosť predmetov a javov materiálneho sveta (konanie páchatela, vlastnosti jeho osobnosti sa zákonite odrážajú v okolitom prostredí),
- existenciu nutného vzťahu medzi príčinou a účinkom (určitý jav prebieha za určitých podmienok práve tak a nie inak),
- kauzalitu – typické procesy vzniku určitých zmien, ktoré by mali pri existencii analogických podmienok zákonite nastať,
- jedinečnosť, individualitu každého prejavu (možnosť rozpoznať indikátory trestného činu sa viac-menej prejavuje ako tendencia, čo vyplýva z výskumu; mnoho prípadov latentnej kriminality ostáva neodhalených) a možnosť vnímať ich rozdiely a pod.⁴⁸

Nie je možné, aby existovala kriminalisticky významná udalosť, počas ktorej by neboli vzájomne medzi jednotlivými objektmi odovzdávané informácie vzťahujúce sa k jednotlivým objektom, to znamená aby nedošlo k zmene v prostredí, v ktorom realizoval určité aktivity subjekt (páchatel) v jednotlivých etapách páchania trestného činu.

Záver

S vývojom spoločnosti nastávajú rôzne zmeny v jej rozličných oblastiach, a to nepochybne platí aj pre vývoj kriminality a možnosti boja s ňou. Zmeny v tejto oblasti nastávajú v posledných rokoch najmä v podmienkach a spôsoboch páchania trestných činov a týmto zmenám sa musia prispôbiť aj policajno-bezpečnostné orgány respektíve všetky inštitúcie presadzujúce právo. Preto je v tomto smere žiaduce vykonať niekoľko zmien v procese odhaľovania trestných činov v Slovenskej republike, ktoré možno subsumovať pod jeden termín – „národný model kriminálneho spravodajstva“. Ten vychádza z Európskeho modelu kriminálneho spravodajstva,

⁴⁸ LISOŇ, Miroslav a Jozef STIERANKA. *Organizovaná kriminalita v Slovenskej republike*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2004, s. 95.

ktorého zavedenie požaduje EÚ a Europol pre všetky členské štáty s cieľom harmonizovať proces kriminálne spravodajstvo ako aj jeho samotný proces.

V rámci riešenia vedeckovýskumnej úlohy VYSK. č. 231 „Národný model kriminálneho spravodajstva“ riešenej na Akadémii PZ v Bratislave sme využitím teoretických a empirických metód skúmania procesu odhaľovania v SR dospeli k záveru, že je žiaduca zmena vo vnímaní pojmu „kriminálne spravodajstvo“ a jeho implementácia do právneho poriadku v SR v súlade s požiadavkami EÚ a Europolu. To si vyžaduje zmenu v prístupe k odhaľovaniu trestných činov, ktorá spočíva najmä v implementácii metód riadenia rizík do procesu odhaľovania na strategickej a na operačnej úrovni. Odhaľovanie ako poznávací proces už samo o sebe predstavuje zložitý komplex. Pro futuro sa nezaobíde bez rozšírenia o prvky analytickej činnosti súvisiacej s identifikáciou kriminálnych rizík do bežnej policajnej praxe. Doposiaľ na dosiahnutie tohto stavu vychádzame z teoretických východísk, ktoré, okrem iných, zahŕňajú aj model posudzovania rizík. Náčrt takéhoto modelu sme predostreli v tomto príspevku s cieľom poukázať na možnosti jeho aplikácie a využitia v boji s kriminalitou. Máme za to, že v spolupráci s expertmi z oblasti riadenia kriminálnych analýz sme predmetný model schopní modifikovať do takej podoby, aby bol relevantným a účinným nástrojom odhaľovania kriminality v Slovenskej republike.

Tieto zmeny tvoria základné piliere procesu implementácie ECIM a prístúpeniu k inovatívnym metódam odhaľovania trestných činov, ktorých výstupom bude „národný model kriminálneho spravodajstva“ odzrkadľujúci súčasné potreby pre zvýšenie efektivity boja najmä s organizovanou trestnou činnosťou a závažnými formami trestnej činnosti.

Zoznam použitých zdrojov

- BURDOVÁ, Lenka. Negativní sociální jevy – možné zdroje ohrožení vnitřní bezpečnosti. In: *Metodológia a metodika analýzy zdrojov ohrozenia vnútornej bezpečnosti SR : Zborník*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2011, s. 47-65. ISBN 978-80-8054-517-8.
- BUZALKA, Ján a Vladimír BLAŽEK. Metodológia a metodika vypracovania analýzy vnútorného ohrozenia bezpečnosti SR a z nej vyplývajúcich ohrození a rizík. In: *Metodológia a metodika analýzy zdrojov ohrozenia vnútornej bezpečnosti SR : Zborník*. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2011, s. 16-39. ISBN 978-80-8054-517-8.
- JURISOVÁ, Michaela. Legislatívne východiská kriminality a inej protispoločenskej činnosti v podobe zákona č. 583/2008 Z. z. o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti. In: *Prevencia kriminality - výzva spoločnosti : Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie konanej 11. a 12. apríla 2012 v Bratislave*. Bratislava: Akadémia PZ, katedra kriminológie, 2013, s. 67-73. ISBN 978-80-8054-564-2.
- JURISOVÁ, Michaela; KIŠŠOVÁ, Michaela; KRÁSNÁ, Patrícia; ONDICOVÁ, Magdaléna. *Kriminológia – osobitná časť. 1. diel*. Bratislava: Akadémia PZ, katedra kriminológie, 2021. 155 s. ISBN 978-80-8054-890-2.
- IEC / FDIS 31010: 2009(E), Risk management — Risk assessment techniques. [online]. [cit. 03. októbra 2023]. Dostupné na internete: <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja>

- &uact=8&ved=2ahUKEwim45u3gdqBAxVIhv0HHSKFACsQFnoECBwQAQ&url=https%3A%2F%2Fbibliotekanauki.pl%2Farticles%2F257653.pdf&usg=AOvVaw0-FyM6NLwE8IzDKPuzXB9I&opi=89978449.
- LÁTAL, Ivo. Příznaková analýza a možnosti jejího užití v policejní praxi. In: *Kriminalistika*. 1996, roč. XXIX, č. 1. ISSN 1210-9150.
- LISOŇ, Miroslav. *Odhaľovanie kriminality páchanej v ekonomike*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2001. 158 s. ISBN 80-8054-170-1.
- LISOŇ, Miroslav a Ľudovít FIDLER. Potreba a možnosti identifikácie rizík z realizácie hybridných hrozieb. In: *Policajná teória a prax*. 2022, roč. 30, č. 2, s. 38-53. ISSN 1335-1370.
- MAREŠOVÁ, Alena. *Resortní statistiky - základní zdroj informací o kriminalitě v České republice*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. 2011. 148 s. ISBN 978-80-7338-110-3.
- Nariadenie MV SR č. 83/2014 o používaní evidenčno-štatistického systému kriminality a systému súčasne stíhaných osôb.
- Nariadenie MV SR č. 32/2023 o kriminálnych analýzach.
- Národný bezpečnostný úrad. 2021. Metodika analýzy rizík kybernetickej bezpečnosti [online]. Dostupné na internete: https://www.nbu.gov.sk/wp-content/uploads/2021/12/Metodika_analyza_rizik_v1.0_12_2021.pdf.
- NOVOTNÝ, Oto; ZAPLETAL, Josef a kol. *Kriminologie*. Praha: Eurolex Bohemia, 2001. 527 s. ISBN 978-80-735-74-09-3.
- Pokyn úradu hraničnej a cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru na zabezpečenie jednotného postupu pri analýze rizík v pôsobnosti úradu hraničnej cudzineckej polície Prezídia Policajného zboru č. 3/2018 (CIRAM)).
- PORADA, Viktor. *Teorie kriminalistických stop a identifikace*. Praha: Academia, 1987. 328 s.
- PORADA, Viktor a Jiří STRAUS. Kriminalistická stopa. In: *Kriminalistika*. 1999, č. 3, s. 187.
- PORADA, Viktor a kol. *Bezpečnostní vědy*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. 780 s. ISBN 978-80-7380-758-0.
- Regulácia Rady EÚ č. 1053/2013.
- STIERANKA, Jozef; MARKO, Michal a kol. *Aktuálne otázky aplikácie kriminálneho spravodajstva v kontexte nových trendov v Európskej únii*. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 2018, s. 30–34. ISBN 978-80-8054-760-8.
- STIERANKA, Jozef a Michal MARKO. *Kriminálne spravodajstvo: Nový koncept odhaľovania trestných činov v Slovenskej republike*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2019. 200 s. ISBN 978-80-571-0123-9.
- STIERANKA, Jozef a Adrián VAŠKO. *Odhaľovanie trestných činov (nová stratégia a prístupy)*. Praha: Leges, 2021. 270 s. ISBN 978-80-7502-512-8.
- ŠIMOVČEK, Ivan a kol. Záverečná správa z výskumu – Konštituovanie policajno-bezpečnostnej vedy. Bratislava: Akadémia PZ v Bratislave, 1997.
- ŠENOVSKÝ, Pavel; ŠENOVSKÝ, Michail a Milan ORAVEC. *Teorie krizového managementu. 2. rozšířené vydání*. Ostrava: Sdružení požárního a bezpečnostního inženýrství, 2020. 115 s. ISBN 978-80-7385-231-3.

ŠIMÁK, Ladislav. 2006. *Manažment rizík*. Žilina: Fakulta špeciálneho inžinierstva. [online]. [cit. 03. októbra 2023]. Dostupné na internete: http://fbiw.uniza.sk/kkm/old/publikacie/mn_rizik.pdf.

Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu v znení neskorších predpisov.

Uznesenie vlády SR z 23. januára 2008 č. 163/2008.

VOJTUŠ, František. 2019. Objasnenosť trestnej činnosti vo vzťahu k registrovanej kriminalite a hodnoteniu efektívnosti polície. In: *Bezpečnostní teorie a praxe*. 2019, č. 2, s. 21-58. ISSN 1801-8211.

Vykonávacie rozhodnutie Rady EÚ č. dok. 11288/20.

Zákon č. 171/1993 Z. z. Zákon o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 300/2055 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.

Zákon č. 583/2008 Z. z. Zákon o prevencii kriminality a inej protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Záver Rady EÚ č. 6481/21.

Prof. Ing. Jozef Stieranka PhD. (*1959)

In 1982, he graduated from the Faculty of Management of the University of Economics in Bratislava. From 1983 to 2003, he served in the Police Force of the Slovak Republic, where he held various positions, most recently, from 1998 to 2002, as a director of the Financial Police Office. Since 2002, he has been working at the Academy of the Police Force in Bratislava on the issues of crime detection in the field of financial criminality, money laundering, and intelligence. In 2004, he habilitated as an associate professor in the field of security services. In 2013, he was appointed a university professor by the president of the Slovak Republic. He is an author of dozens of scientific and professional articles and scientific monographs. He is the main researcher and co-researcher of a number of scientific-research tasks. At the Academy of the Police Force in Bratislava, he is the guarantee of the Security Sciences study programme. Also a member of the Scientific Council of the Academy of the Police Force in Bratislava and a member of many working commissions in the field of protection against money laundering).

maj. Mgr. Bc. Ľudovít Fidler (*1987)

He graduated at the Faculty of Law of Comenius University Bratislava. He joined the Slovak Police Force in 2009, where he has worked in various positions. Since July 2021, he has been an assistant professor at the Criminal Police Department of the Academy of the Police Force in Bratislava. Currently, he is a student in the last year of external doctoral studies, where he is focusing on innovative approaches to crime detection. He is an author of several scientific papers and participates in teaching and scientific research activities.